

Rudolf Rittner

Rittner se narodil 30.června 1869 v Bílém Potoku jako syn nezámožného, ale velmi inteligentního rolníka. Nadaný chlapec, který ještě před vstupem do školy uměl číst, psát a počítat, odešel ve svých dvanácti letech na konzervatoř ve Vídni. Zde začal studovat housle a po roce hru na hoboj. Teprve v roce 1887 přešel na dramatické oddělení, které za rok ukončil s výborným prospěchem. Už na podzim roku 1888 působil u divadla v Olomouci. Krátkými zastávkami na jeho herecké dráze byla divadla v Karlových Varech, Bratislavě a Temešváru. Pak se teprve jako jednadvacetiletý dostal do Rezidenčního divadla v Berlíně, kam jej na podzim roku 1891 angažoval vynikající režisér Zikmund Lautenburg. Rittner dal svůj podivuhodný herecký talent cele do služeb svěžích proudů tehdejšího divadla, přinášejících na jeviště tematiku současných sociálních bojů a nemilosrdně odhalujících pokrytectví měšťácké společnosti.

Takovým kusem, který pobouřil v roce 1893 šosáctví berlínské smetánky, bylo Halbeho drama Mládí, v němž hrál Rittner hlavní roli. Představení skončilo skandálem, ale Rittner v něm zazářil tak, že byl v roce 1894 angažován divadelním kritikem a ředitelem Ottem Brahmem do Německého divadla.

Pod jeho vedením vytvořil Rittner řadu chlapsky imponujících postav v dramatech Ibsenových a především Hauptmannových. Zejména tři titulní role mu rychle získaly slávu nejlepšího interpreta Hauptmannova naturalismu: Mořice Jägra v sociálním dramatu Tkalci, vozky Henschela ve stejnojmenném dramatu a konečně buřičskou energií překypujícího Floriána Geyera, hlavu selského povstání za německé reformace.

Rittnerova sláva stále rostla, hrál ve Vídni, v Budapešti a roku 1899 i v Praze. Roku 1904 přešel s Brahmem do Lessingova divadla. Jako krásný muž byl obletován ženami a jejich přízní nijak nepohrdal. Odmítal však manželství s kteroukoliv z nich.

Roku 1906 uzavřel neobyčejně výhodnou smlouvu s ředitelem Maxem Reinhardtem, už tehdy uznávanou divadelní veličinou. Zavázal se s ním pracovat v letech 1909-1912. Na vrcholu dráhy, jež byla snem každého herce, oznámil roku 1906, že odejde z jeviště. Noviny byly plné dohadů, zda toto rozhodnutí je pouze obvyklým trikem ke zvýšení popularity nebo jen dočasným rozmarem zhýčkaného umělce. Rittner však neustoupil ani od svého záměru, ani neudal hlubší pohnutky svého odchodu. S jevištěm se rozloučil ve vídeňském dvorním divadle rolí Floriána Geyera a počátkem června 1908 se vrátil do Bílého Potoka na zakoupený statek, naleznuv i při tomto mnohým lidem zcela nepochopitelném kroku plný souhlas svých rodičů.

Z Rittnerových písemností, především z jeho deníku, lze vyčíst, že odhodlání opustit jeviště v něm zráló více než deset let. Zklamání divadlem nebylo ani tak depresí po ostrých kritikách jeho podání Ferdinanda v Schillerově hře Úklady a láska, jako spíše naprostou deziluzí nad smyslem herectví vůbec. Berlínské prostředí a jeho morální rozklad jej duševně ubíjely a naplňovaly pocitem hnusu. Zatoužil po klidu svého rodného kraje, kde by mohl žít jen čistému umění, které viděl ztělesněno v poezii. Svou další divadelní činnost chápal jen jako prostředek k zajištění své budoucnosti, kterou si představoval jako práci zcela nezávislého literáta.

Roku 1905 se rozešel po desetiletém poměru s herečkou Lottou, jejíž příjmení v denících neuváděl. Daleko hlouběji se ho dotkla náhlá smrt jeho přítele Viktora Skumowitsche v roce 1905. Skumowitsch, vnuk Vincence Priessnitze, byl Rittnerovým neodlučným společníkem i upřímným důvěrníkem, vzdáleným každému šosáctví i zpátečnictví.

Rittnerovi se pomalu začala protivit i jeho literární práce jako příliš vyumělkovaná a skutečnému životu na hony vzdálená. Cítil nutnost přiblížit se lidovosti, prostotě a přirozenosti svého kraje. Aby mohl tohoto ideálu dosáhnout, potřeboval volnost, klid, styk s přírodou a prostým lidem. Napříště se chtěl věnovat výlučně tvorbě povídek.

V červnu roku 1908 se Rittner nastěhoval do ještě nehotového statku, který si zakoupil v roce 1903 a dal podle svých návrhů přestavět v miniaturní zámeček. Dosáhl touženého klidu a volného času v naději, že zde dozraje ve velkého lidového spisovatele. Brzy se však přesvědčil, že faleš velkoměsta zaměnil za úzkoprsost venkova a divadelní shon za ubíjející samotu.

Řada tesklivě laděných básní ukazuje, že se v Bílém Potoku nudil. Jako na zavolanou mu přišlo roku 1912 pozvání do Berlína, aby se po Brahmově smrti ujal s několika divadelníky vedení Lessingova divadla. Hautmann, poctěný téhož roku Novelovou cenou, se rovněž na podniku podílel. Rittner uvedl skvělým způsobem na scénu jeho Haniččino nanebevzetí, a nebýt zákulisních piklů jeho spolupracovníků, byl by asi zůstal u divadla nanovo. Rozmrzen ustavičnými neshodami s uměleckým i finančním vedením divadla se vrátil v květnu 1914 do Bílého Potoka šťasten, že se ctí a včas mohl opustit dílo, kterému nikdo nic dobrého neprorokoval.

I. světová válka a smrt obou rodičů zhoršily jeho zdravotní stav do té míry, že kromě svého domu nesnesl uzavřený prostor. Nakonec ale podlehl výzvě svých přátel Hauptmanna a Heilmanna, aby s nimi spolupracoval ve filmu. Rittner byl brzy novotou filmového umění získán tak, že v letech 1923-1928 sehrál několik pozoruhodných filmových rolí, kritikou velmi příznivě hodnocených. Když

však i v tomto uměleckém odvětví jednoznačně zvítězily jen obchodní cíle, Rittner se filmování vzdal.

Na počátku 30.let jej nakrátko přilákal rozhlas, ale dvojí operace v Lipsku roku 1934 jej donutila zanechat i této činnosti. Zdlouhavá nemoc a vyděračský pokus několika bělopotockých neotesanců vymámit z Rittnera peníze fingovaným nařčením z otcovství způsobily, že se stárnoucí umělec ještě více uzavřel před světem než dosud. Jen kolem svých sedmdesátin v roce 1939 přijal několik literárních kritiků, jež udivil svou svěžestí. Politických změn si ve svých denících všímal málo a to ještě dosti kriticky, neboť od počátku nedůvěřoval velkohubosti hitlerovského fašismu.

Koncem roku 1942 začal náhle chřadnout a 4.února 1943 zemřel. Byl pochován na hřbitově v Bílém Potoku, i když si přál, aby jeho tělo bylo spáleno a jeho prach rozhozen kolem rybníčka v zahradě.

I z tohoto stručného nástinu Rittnerovy životní dráhy vysvítá, že jde o umělecky mnohotvárnou a svéráznou osobnost. Rittnerovou tragikou bylo, že nenašel své pravé místo, jímž bylo nesporně jeviště. Jeho nitro je obrazem smutku neobyčejně nadaného umělce, kterého odpuzoval pohled na rozkládající se společnost velkoměstské buržoazie, jenž však nenalezl cestu ke svěžím silám života, k lidu a jeho boji za sociální spravedlnost.

I když svým způsobem patří Rittner především Berlínu a jeho divadelní historii, bude jej jeho rodný kraj vždy počítat mezi své velké syny.

Bílý Potok. Kozí hrádek, kde umělec žil až do své smrti. Pohřben je na místním hřbitově.